

מישחק צ'ני עמד מאחורי הסכם ההיסטורי שנוערך השבוע האזכרה המלכודת

כעל לקבוצת העסקנים הרביוניסטיים, שהצטופפה באכסדרה של בית-הנשיא כני להנציה בפעם הראשונה את שמותיהם בספר-האזכרה, התנשא לפתע קול בס רם: "עשינו שטות שבאנו הנה!"

בעל הקול היה העתונאי הרביוניסטי הקיצוני, אבא אחימאיר, לשעבר מגאשמי משפט רצח ארלוזורוב. חבריו השתיקו אותו. הם ניסו להוכיח לו כי האזכרה הממלכתית לזכר ז'בוטינסקי, שמת לפני 20 שנה משבץ-הלב בארצות-הברית, כשרה למהדרין — באשר היא וערכה תחת גגו ובחסותו של נשיא המדינה. "הוא בכל זאת אדם אוניקסיטיבי" אמרו. אולם גם המשתתפים לא היו כה בטוחים בעמדתם. בניסיונות אחרות, יכול היה המאורע להיות בעל חשיבות לאומית ראשונה במעלה: מעין סולחה ממלכתית של שני מחנות היסטוריים, ששינאתם ההדדית הסעירה דור והטילה את צילה על כל המאבק לתקמת המדינה. סולחה כזאת יכלה להיות מעשה גדול של צדק היסטורי, של אחדה לאומית ושל סיהור האחרים.

אולם כל הנכבחים באזכרה ידעו כי רוח זו היתה רחוקה ממוארגני האירוע. זכרו של ז'בוטינסקי הונח כפחורה על כפות המאזניים של מקהילת-ממבר פוליטי. לפחות צד אחד התיחס אליו בציניות מוחלטת.

דויד בן-גוריון הפקיע את זכרו של ז'בוטינסקי כדי לפלג את מחנה הסיני ז'בוטינסקי ולהשיג את הגשמת מטרתו העליונה: הנהגת שיטת-בחירות חדשה, שתבטיח שלטון-יחיד למפא"י ותביא בעקבותיה לחיסול תנועת ז'בוטינסקי.

פני חודשיים הצטרף ערי ז'בוטינסקי, בנו יחידו של המנהיג המנוח, להעד הצבורי המפא"י שהוקם עלידי יגאל ידן במטרה מוצהרת להנהיג בארץ שיטת בחירות איזורית-רובנית.

הצטרפותו של ערי (49) לגוף זה, המורכב ברובו מפרופסורים כמותו, היתה לגיטימית מבחינה אחת: ערי דגל תמיד בשינוי שיטת-הבחירות. אולם עיתוי ההצטרפות לא היה מקרי, ערי, שהצטרף לפני שנה לקבוצת ליבנה-תמיר, מתוך אמונה שזו תופיע בבחירות, התרחק ממנה בהדרגה והחל פולס לעצמו דרך עצמאית חזרה אל הזירה הפוליטית. יגאל ידן, שיש לו אמביציות פוליטיות קיצוניות משלו, הבין מיד כי כאן נפתח לפניו סיכוי ליצירת גורם מדיני, כשיושבין בין בן-גוריון לבין פלג חשוב של התנועה הרביוניסטית, יכול היה לזכות בעל-הדפנה במיבצע הבן-גוריוני.

ידן הוא אחד האנשים המעטים בארץ היכולים להגיע לדויד בן-גוריון בכל שעה ובכל מקום. הוא הביא את הצעתו לבן-גוריון, שאחז בה בשתי ידיו. כי הלה, טכסיסן גאוני, הבין מיד כי ערי מבטיח לו צירי-התקדמות מצויין: האפשרות לרכך את התנועת החרות, ואולי אף לפלג אותה.

בן-גוריון, החולש על מנגנון המספק לו אינפורמציה מדויקת על הנעשה במפלגות השונות, ידע כי בקרב תנועת החרות קיימת קבוצה חזקה של עסקנים, המיכנה לתת לו יד לשינוי שיטת-הבחירות. קבוצה זו כוללת את אריה אלטמן, את מנהיג הסדרות העובדים הלאומית אליעזר שוסטאק, את מרדכי אולמרט ואת בנימין אבניאל.

אנשים אלה אינם יכולים להרים את קולם בקרב המפלגה ולתמוך בגלוי בהצעה הבן-גוריונית, בגלל השניאה העיוורת שרווחים אנשי התנועה לראש-הממשלה, בעקבות פרשת מסג הטבעת אלטינה, ההתנכרות לזכויות אצ"ל, והחטו של בן-גוריון להעלות עצמותו של ז'בוטינסקי. מחוה בן-גוריוני, שהיה מחסל שינאה זו, היה עשוי לאפשר לעסקנים אלה להתייצב בגלוי לימינו.

שיחה המכרעת נערכה בביתו התל-אביבי של דויד בן-גוריון, לפני כמה שבועות, ביום ששי אחרי-הצהריים. היתה זאת פגישה אישית בין בן-גוריון לערי ז'בוטינסקי.

בשיחה זו אמר ערי, כשיגנונו החותך הרגיל: "מדוע אתם מוסרים למפלגה אחת מנופול על ז'בוטינסקי? מדוע לא תהיה הכרה כללית בו? זה יהיה גם צודק, וגם טוב בשבילכם!"

ראש-הממשלה, שידע על שינאתו הלוהטת של ערי ז'בוטינסקי למנחם בגין (עוד מהמים בהם כיהן ערי כח"כ הוות בכנסת הראשונה, פרש ממפלגתו והקים סיעה של-איש-אחד), הבין את הרמז. תשובתו המיידית: "נו, מה אתה מציע?"

ערי הציע שתי הצעות: פקודת-יום של צה"ל לזכר ז'בוטינסקי, שתוקרא במיסקר צבאי מיוחד, ואזכרה ממלכתית לז'בוטינסקי בבית הנשיא.

בן-גוריון לא הגיב על ההצעה הראשונה, הנוגעת לצה"ל, בבת עינו הפרטית. אולם הוא אמר: "אצלצל לנשיא", חיג בו במקום בטלפון. יצחק בן-צבי, שרצה מומן לאחת את הקרע ההיסטורי ואף תמך בשעתו בהבאת עצמותיו של ז'בוטינסקי, הסכים מיד.

ראיונו של ערי עם ראש-הממשלה התחיל בשעה ארבע, נועד להסתיים בשעה חמש. לאותה שעה הוזמן לבית בן-גוריון חבר הכנסת בנימין מינק, לסיכום הקנוניה על הצטרפותו לקואליציה ומכירת קולותיו לשינוי שיטת-הבחירות. מינק נאלץ להמתין לצאתו של ערי עד שעה 5.30, תמה מה ממריץ את בן-גוריון להקדיש זמן כה רב לבנו של יריבו.

הוא לא ידע כי שיחת ערי נועדה בדיוק לאותה מטרה לה נועדה הפגישה עמו: לחולל את ההפיכה הבן-גוריונית בשטח שיטת-הבחירות.

אחרי שיחה זו, התקשר ערי עם לישכת הנשיא. הוסכם כי הנשיא יזמין 60 איש, ערי מצדו יזמין 60 איש מחסידי אביו, ו-30 מקומות יישארו לעתונאים. כל ההזמנות נשאו, כמובן, את סמל בית הנשיא.

ערי ניגש למלאכה במרץ. הוא הכניס לרשימה רק קומץ זעיר מצמרת תנועת החרות. כמה מראשי מופקדת אצ"ל לא קיבלו הזמנה, נאלצו לפנות באמצעות מתווך ללישכת הנשיא, קיבלו לבסוף הזמנות מהקצבתו של הנשיא עצמו.

לפי צוואת ז'בוטינסקי, מותר להביא את עצמותיו לארץ רק אם ממשלת מדינת היהודים תצווה על כך בפירוש. בעד שחברי הממשלה תומכים ברובם בהבאת העצמות, הטיל בן-גוריון לפני שנתיים חטו אישי מוחלט על כך, בסענה שאינו "רוצה להפוך את המדינה לבית-קברות."
"אולם משד ראש-הממשלה מחק מן הרשימה את שמואל תמיר, נתן לו כפיצוי זכות להופיע בראדיו בתוכנית שהוקדשה לז'בוטינסקי בשם "במחיצתו", אף שתמיר לא הכיר את ז'בוטינסקי ואף לא היה חבר אצ"ל בשעה שנפטר.

לעומת זאת השתדל ערי להכניס לרשימה את ראשי קבוצת ליבנה-חיניש-תמירי, כל עשרים מבני משפחתו. המכה העיקרית שהנחית ערי על ראשו של בגין הופנתה אליו בשעת חיבור רשימה הנואמים, שגם היא חולקה שוה בשוה בין שני הצדדים.
בין שלושת הנואמים הרשמיים שנבקעו עלידי ערי, לא ניתן למנחם בגין לפתוח את הפה — אך ניתנה רשות-הדיבור לאריה אלטמן, התומך בשינוי שיטת-הבחירות. בגין ישב בשעת האזכרה כאחד מאנשי השורה השנייה, מאחורי משה דיין (שלא הוזמן כלל, אולם הופיע בלי הזמנה, כנראה מתוך כוונה להשתלב בשותפות החדש בין מפא"י וחלק מן הרביוניסטים).

אורי הטכס ניגשה פולה בן-גוריון אל בגין, שאלה אותו בתמהון: "איך זה לא דיברת?" ענה בגין, בקרירות: "איני נוהג לדבר כשאני מוזמן לכך."

לכל מפלגה קואליציונית ניתן כרטיס אחד עבור שר. יצחק בן-אהרון סירב להופיע שיגר מכתב גם, בו האשים את ז'בוטינסקי בפעולה פאשיסטית. לא הופיע גם שום מנמפים. מפא"י יוצגה עלידי בן-גוריון, למורת רוחו של לוי אשכול, שהתמרמר על

המעמד

ראש הממשלה דויד בן-גוריון נושא את דבריו. בין הקהל נראה, בשורה השניה, משה דיין, שלא הוזמן, כשהוא מסתכל אחורה. בדיוק מאחוריו — מנחם בגין, שלא ניתן לו לדבר, ושכל המעמד נועד לבודד אותו במחנה הרביוניסטי.

כי לא הוזמן לפחות בין מוזמני הגדודים העבריים. המוזמן היחיד שאיש לא ידע מה בדיוק שייכותו לענין היה השושבין: יגאל ידן.

רי יחיד שלא היה לו מושג על כל הקנוניה המסתרת מאחורי הטכס החגיגי היה המארח — נשיא המדינה. לכן גם לא השתדל לחבר נאום שישביע את רצון אנשי חרות. הוא דיבר בכנות האופיינית לו, עירער את ההנחה כי ז'בוטינסקי היה הראשון שהגה ברעיון הגדודים העבריים, שלל את התנגדותו של ז'בוטינסקי לגדוד נהגי הפרדוו של יוסף טרומפלדור.
לעומת זאת, כאשר החל בן-גוריון לשאת את דברו, היתה הכנה הפוליטית הטכסטית שקופה לחלוטין. הוא לא הזכיר את חילוקי-הדעות הסוערים בינו לבין ז'בוטינסקי, נגדו כתב בשעתו כמה חוברות פילמוסיות ארסיות ביותר. תחת זאת התרכז בפרשה אחת בלבד: ההסכם שכתב עם ז'בוטינסקי בשנת 1934, ואשר נסל בשעתו עלידי רוב חברי-ההסתדרות במישאל-עם כללי.

כך השיג בן-גוריון את מבוקשו. הוא הבליט כי רק חילוקי-דעות זעירים וחולפים הפרידו בינו ובין ז'בוטינסקי, כך שחסידי ז'בוטינסקי יכולם עתה לתמוך במפא"י בלב שקט. ולראיה: ז'בוטינסקי אמר לבן-גוריון: "הייתי מוכן להצטרף למפא"י, בתנא שתשנה את שמה למבא"י" (מפלגת בוני ארץ-ישראל, במקום מפלגת פועלי ארץ-ישראל). מכיון שמפא"י חולה מומן להיות תנועת-פעילים ושוב אינה דוגלת גם במלחמת-מעמדות, הרי חוסל המיכשול שהפריע לז'בוטינסקי.

ידע שני הושג כדרך אגב. בהזכירו את מישאל-העם שהכריע נגד ההסכם, הוסיף בן-גוריון: "זה היה מישאל-העם הראשון והאחרון שהייתי קשור בו" ולאחר ככך: "אני חסידו מזה כי אני בעד או נגד מישאל-עם."

כיוון שבן-גוריון חותר עתה לעריכת מישאל-עם על שינוי שיטת הבחירות, היה זה רמז שהובן עלידי דקירה-שמיעה כאלום.

כאשר האריך בן-גוריון בנאומו, עשה הנשיא מעשה בלתי-רגיל בטכס ממלכתי. הוא שאל: "יש לך עוד הרבה עמודים?" "לא, לא הרבה", ענה בן-גוריון, וקיצר את דבריו. לחש אחר מראשי חרות: "אתם רואים מה זה? רוחו של ז'בוטינסקי כבר נכנסה לנשיא!"